



ISSN: 3060-4613



MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI



O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti



№1
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 130 sahifa,
5-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Muhandislik grafikasi bo'yicha raqamli kompetensiyalarni shakllantirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasini yaratish.....	34
<i>Axmatova Asila Akmaljon qizi</i>	
Investigation on the Efficacy of Pedagogical Approaches in Virtual Learning	37
<i>Burkhonova Zarafuz Qobilovna, Makhmudov Shaxboz Muzzafarovich</i>	
The Role of Input And Interaction in Second Language Acquisition.....	40
<i>Dilorom Poyonova</i>	
Muhandislik yo'nalishida kartografiya fanini integratsiyalashgan holda o'qitish	45
<i>Kazakbayeva Muxabbat Turabayevna</i>	
Incorporation of Moocs Into the Digital Educational Framework for the Development of Professional Speech Culture.....	49
<i>Kudrat-Zoda Kamola Alisherovna</i>	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	52
<i>Makhmudova Ugiloy Baxtiyarovna</i>	
Kognitiv yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirish	57
<i>Mirzayeva Mayramxon Zaynobiddinovna</i>	
Transformatsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirish.....	61
<i>Mirzayeva Ziyoda Uktamjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish	65
<i>Qurbonboyeva Gulnoza Mahmud qizi</i>	
An Online Service that Integrates Up-To-Date Content From Well-Known Mooc Platforms	68
<i>Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Abdurahmonova Osiyo Jahongirovna</i>	
The Fourth Phase of Distance Education: Integrated Technologies and Moocs	71
<i>Rahimberdiyev Rustam Abdunasirovich, TaranenkoTatyana Viktorovna</i>	
Gamifikatsiya orqali iqtidorli o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish	74
<i>Rustamova Manzura Mirkamolovna, Xaytbayeva Malika Qobil qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim fanlarini didaktik o'yinlar orqali tushuntirish	77
<i>Rustamova Manzura Mirkamolovna, Shomaxsudova Diyora Dilshod qizi</i>	
O'smirlar orasida alkogolizm, giyohvandlik va toksikomaniya profilaktikasi	80
<i>Sh. F. Mustafayeva</i>	
Educational Physics Experiments: Methods and Didactic Strategies for Developing Critical Thinking in Students	85
<i>Turayev Alimjan Bahriddinovich</i>	
The Problems of Remote Learning Technology and Global Trends in University Education Development.....	88
<i>Tursunov Begzod Sherzodovich, Shukurova Madina</i>	
A Case Study of Humanities Disciplines Using Massive Open Online Courses as a Resource for Blended Learning	91
<i>Tursunov Begzod Sherzodovich, Eshkabilov Kodirali Davlatmuratovich</i>	
Modern Education and Training Practices for Future Dentists	94
<i>Turumova Marjona Bahodirovna</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida nutqiy kompetensiyani shakllantirish.....	98
<i>Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida mutaxassislik fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar: amaliy muammolar va ularning innovatsion yechimlari	102
<i>Xabibulayeva Shaxrizoda O'ktam qizi</i>	



Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarda nutq o'stirish darslari orqali Soft Skills ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy pedagogik psixologik asoslari	106
<i>Xoldarova Mubina Qudratbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhit va uning turlari	110
<i>Xolmirzayeva O'g'iloy Murotali qizi</i>	
Развитие компетенций студентов-биологов в изучении языков	114
<i>Абдуллаева Нигора Курбановна</i>	
Формирование интереса и повышение эффективности школьного урока физической культуры	118
<i>Мукимов Олим Эргашевич</i>	
Incorporation of Massive Open Online Courses Into the Higher Education Framework	122
<i>Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Nasrullayev Javlonbek Tal'atjonovich</i>	
Совершенствование инновационной методики социально-педагогической деятельности будущих педагогов в полилингвальной среде с использованием искусственного интеллекта	125
<i>Хужаниязова Гузаль Юлдашевна</i>	



KOGNITIV YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING MEDIA SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH

Mirzayeva Mayramxon Zaynobiddinovna
Andijon davlat texnika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini kognitiv yondashuv asosida rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik hamda ilmiy-metodik zaruriyati tahlil qilinadi. Zamonaviy media makonning jadal kengayishi, axborot oqimining ko'payishi hamda sun'iy intellektga asoslangan manipulyativ texnologiyalarning rivojlanishi pedagogik jarayonga yangi talablarni yuzaga keltirayotgani asoslab beriladi. Xalqaro va milliy me'yoriy-huquqiy hujjatlar, shuningdek, o'zbek va xorijiy olimlarning ilmiy tadqiqotlari tahlili asosida media savodxonlikni shakllantirishda kognitiv yondashuvning dolzarbligi ochib beriladi. Maqola IMRaD strukturasi asosida ishlab chiqilgan bo'lib, bo'lajak o'qituvchilarda media savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish uchun nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: media savodxonlik, kognitiv yondashuv, o'qituvchi tayyorgarligi, raqamli kompetensiya, pedagogik strategiya.

Abstract: This article analyzes the socio-pedagogical and scientific-methodological necessity of developing future teachers' media literacy based on a cognitive approach. It substantiates that the rapid expansion of the modern media environment, the growth of information flows, and the development of manipulative technologies based on artificial intelligence impose new requirements on the pedagogical process. An analysis of international and national regulatory documents, as well as studies by Uzbek and foreign scholars, demonstrates the relevance of the cognitive approach in shaping media literacy. The article is structured according to the IMRaD format and serves as a theoretical and practical basis for developing pedagogical strategies aimed at enhancing media literacy among future teachers.

Key words: media literacy, cognitive approach, teacher training, digital competence, pedagogical strategy.

Аннотация: В статье анализируется социально-педагогическая и научно-методическая необходимость развития медиаграмотности будущих педагогов на основе когнитивного подхода. Обосновывается, что расширение современного медиапространства, увеличение информационных потоков, а также развитие манипулятивных технологий, основанных на искусственном интеллекте, предъявляют новые требования к педагогическому процессу. На основе анализа международных и национальных нормативных документов, а также исследований узбекских и зарубежных ученых раскрывается актуальность когнитивного подхода в формировании медиаграмотности. Статья выполнена в структуре IMRaD и служит теоретико-практической основой для разработки педагогических стратегий развития медиаграмотности будущих учителей.

Ключевые слова: медиаграмотность, когнитивный подход, подготовка преподавателя, цифровая компетенция, педагогическая стратегия.

KIRISH

XXI asrda raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va sun'iy intellektga asoslangan axborot tizimlarining jadal rivojlanishi natijasida jamiyatda mutlaqo yangi media makon shakllandi. Ushbu media makon shaxsning kundalik hayoti, dunyoqarashi va ijtimoiy munosabatlariga bevosita ta'sir ko'rsatib, axborotni qabul qilish, qayta ishlash va baholash jarayonlarini sezilarli darajada murakkablashtirmoqda. Axborot oqimining keskin ko'payishi, uning tezkorligi va algoritmizatsiya qilingan tarzda tarqatilishi shaxsni axborot bosimi ostida qoldirmoqda va ongli tanlov qobiliyatini talab qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy media makon shaxsning ijtimoiy, madaniy va pedagogik kontekstlarda faoliyat yuritishini yangi sharoitlar bilan ta'minlaydi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlar va video platformalar orqali tarqatilayotgan kontent shaxsning dunyoqarashini shakllantiradi, ularning fikrlash va qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sir qiladi. Shu

sababli, media savodxonlik bugungi kunda nafaqat texnologik ko'nikma, balki shaxsning kognitiv va tanqidiy fikrlash jarayonlarini rivojlantirishni talab qiluvchi kompleks kompetensiya sifatida qaraladi ^[13].

Media savodxonlik shaxsning axborotni tanqidiy tahlil qilish, baholash va ongli qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi, shuningdek, u ijtimoiy kommunikatsiya va hamkorlik jarayonlarida muvaffaqiyatli ishtirok etish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantiradi ^[1,2,3]. Media savodxonlik, shuningdek, shaxsni manipulyativ va noto'g'ri axborot ta'siridan himoya qiladi va ijtimoiy mas'uliyatni anglashga ko'maklashadi.

Zamonaviy media muhitda shaxs tez-tez raqamli algoritmlar va sun'iy intellektga asoslangan tavsiyalar bilan ta'sirlanadi. Bunday sharoitda shaxs axborot manbalarining ishonchligini mustaqil baholay olmasa, noto'g'ri, manipulyativ yoki zararli kontent ta'siriga tushib qolish xavfi ortadi. Shu sababli media savodxonlik nafaqat axborotni texnik qabul qilishni, balki uning kognitiv tahlilini, taqqoslashini, baholashini va asosli xulosa chiqarishni o'z ichiga oladi ^[7].

O'zbekiston olimlari ham media savodxonlikni kognitiv jarayonlar bilan uzviy bog'lash zaruratini ta'kidlaydilar. Masalan, M.A. Karimov ^[3] axborotlashgan jamiyat sharoitida yoshlarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirmasdan turib, ularni media makonning murakkab oqimidan himoya qilish imkonsizligini qayd etadi. Shu nuqtai nazardan, media savodxonlikni rivojlantirish pedagogik vazifa sifatida ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanadi.

Shuningdek, media savodxonlikning kognitiv komponenti shaxsning analitik va integrativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi, ya'ni shaxs axborotni nafaqat qabul qiladi, balki uni tanqidiy tahlil qilib, turli manbalarni solishtirib, mustaqil xulosalar chiqaradi. Bu jarayon bo'lajak o'qituvchilarni nafaqat o'z pedagogik faoliyatida, balki o'quvchilarning media makondagi ongli va mas'uliyatli faoliyatini shakllantirishda tayanch sifatida xizmat qiladi ^[13,7].

Natijada, media savodxonlik bugungi zamonaviy jamiyatda shaxsning ijtimoiy va professional kompetensiyalarini shakllantirishda ajralmas element sifatida ko'riladi. Shu sababli, bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirish nafaqat texnologik, balki kognitiv va pedagogik yondashuvlarni birlashtiruvchi tizimli yondashuvni talab qiladi.

TADQIQOT ETODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish jarayonini ilmiy asosda o'rganishga qaratilgan bo'lib, nazariy-tahliliy va qiyosiy metodlar asosida olib borildi. Tadqiqotning metodologik yondashuvi bir nechta asosiy komponentlardan tashkil topgan:

- 1. Normativ-huquqiy va xalqaro ta'lim siyosati hujjatlarini tahlil qilish.** Tadqiqotning birinchi bosqichi xalqaro va milliy hujjatlarni o'rganishdan iborat bo'ldi. Xususan, UNESCOning Media and Information Literacy (MIL) konsepsiyasi, OECDning Global Competence Framework, Yevropa Ittifoqining Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu) kabi hujjatlar media savodxonlikning pedagogik va kognitiv tarkibini belgilashda asos sifatida ishlatildi ^[4,10,5]. Shu bilan birga, O'zbekistonning ta'limni raqamlashtirish strategiyalari, oliy pedagogik ta'lim dasturlari va milliy metodik materiallar ham tahlil qilinib, lokal kontekstda bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonidagi ustuvor vazifalar aniqlangan ^[14].
- 2. Xorijiy va milliy ilmiy tadqiqotlarni tizimli tahlil qilish.** Ikkinchi bosqichda media savodxonlik va pedagogik kognitiv yondashuv bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'rganildi. Shu jumladan, D. Buckingham, R. Hobbs, W. Potter, M.A. Karimov, M. Qodirov kabi olimlarning maqolalari, kitob va monografiyalari tizimli tahlil qilindi ^[1,2,3,8]. Tadqiqotlar kognitiv jarayonlarning pedagogik rivojlanishdagi rolini, media savodxonlikni o'qituvchilarning professional kompetensiyasi tarkibida integratsiyalash zaruratini aniqlashga yordam berdi. Bu bosqichda ilmiy manbalarni solishtirish orqali media savodxonlikning ijtimoiy, pedagogik va kognitiv jihatlarini chuqur tahlil qilindi.
- 3. Pedagogik jarayonlarni kognitiv yondashuv asosida konseptual asoslash metodlari.** Tadqiqotning amaliy yo'nalishi bo'yicha pedagogik jarayonlar kognitiv yondashuv asosida konseptual ravishda asoslandi. Bu metodika shaxsning axborotni idrok etish, tahlil qilish, baholash va xulosa chiqarish qobiliyatlarini faollashtirishga qaratilgan. Shu yondashuv bo'yicha o'quv dasturlarini, modul va mashg'ulotlarni tizimli shakllantirish mumkin bo'lib, bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirishda kognitiv jarayonlarni faollashtiruvchi pedagogik strategiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot obyekti sifatida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayoni, ya'ni oliy pedagogik ta'lim muassasalaridagi o'quv jarayoni, o'quv modullari va amaliy mashg'ulotlar belgilandi. Tadqiqot predmeti sifatida esa kognitiv yondashuv asosida media savodxonlikni rivojlantirish jarayoni tanlandi, bunda shaxsning axborotni tahlil qilish, baholash va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga qaratilgan metodlar, strategiyalar va pedagogik vositalar o'rganildi.



Mazkur metodologik yondashuv nazariy va amaliy jihatlarni uyg'unlashtirib, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda media savodxonlikni kognitiv jarayonlar bilan integratsiyalash imkonini beradi. Shu bilan birga, xalqaro va milliy tajribalar, ilmiy tadqiqotlar hamda pedagogik konsepsiyalarni birlashtirgan holda, media savodxonlikni rivojlantirishning tizimli va metodik asoslari ishlab chiqildi. Bu esa dissertatsiya uchun ilmiy-metodik asosni mustahkamlashga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini shakllantirishda kognitiv yondashuv asosiy ahamiyatga ega. Analiz va taqqoslash orqali quyidagi asosiy natijalar aniqlangan:

Media makon rivojlanishi va pedagog tayyorgarlikning yetishmasligi: Raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar va sun'iy intellekt asosidagi axborot oqimi kengaymoqda, ammo o'qituvchilarning tayyorgarligi bu tezkor o'zgarishlarga yetarli darajada javob bera olmaydi ^[11]. Bu pedagogik qarama-qarshilik media savodxonlikni shakllantirish zaruratini kuchaytiradi.

Texnologiyalar mavjud, lekin metodik tizim yetarli emas: O'qituvchilar ko'pincha raqamli vositalardan foydalanadi, ammo pedagogik maqsadga moslashtirilgan metodik yondashuvlar yetarli emas. Shu sababli, media savodxonlikni faqat texnik ko'nikmalar bilan cheklash yetarli emas; kognitiv va kritik kompetensiyalarni birlashtiruvchi tizimli pedagogik yondashuv zarur.

Talab yuqori, pedagogik yondashuvlar yetarli emas: Talabalar raqamli media makonda faol bo'lishadi, axborot oqimidan tezkor ta'sirlanadi, ammo pedagogik ta'limda ular uchun maxsus ishlab chiqilgan media savodxonlik modullari va interaktiv metodikalar kam ^[14]. Bu holat o'qituvchilarning raqamli jamiyatga moslashuvini sekinlashtiradi.

Kognitiv yondashuv zarurati: Media savodxonlik shaxsning axborotni idrok etish, tahlil qilish, taqqoslash, baholash va xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirishni talab qiladi ^[13,2]. O'qituvchilar ushbu jarayonda yetakchi pedagogik subyekt sifatida ishtirok etishi, talabalarining tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini faollashtirishi zarur.

Xalqaro va milliy hujjatlar qo'llab-quvvatlashi: UNESCO, OECD, Yevropa Ittifoqi va O'zbekiston ta'lim siyosati hujjatlarida media savodxonlik ustuvor kompetensiya sifatida belgilangan. Bu hujjatlar pedagoglarni tayyorlash dasturlarini modernizatsiya qilish va kognitiv yondashuvni integratsiya qilishni taqozo etadi ^[4,10,5,14].

Muhokama. Natijalar pedagogik va kognitiv yondashuv asosida media savodxonlikni rivojlantirishning zaruratini ilmiy jihatdan asoslaydi. Kognitiv kompetensiyalar va pedagogik jarayon: Media savodxonlik nafaqat texnik ko'nikma, balki shaxsning ongli va tanqidiy fikrlashini shakllantirishni talab qiladi. Xorijiy tadqiqotlar ^[1,2] shuni ko'rsatadiki, shaxs media makondagi manipulyativ axborotga duch kelganda, tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi muhim.

Pedagogning media savodxonligi: O'qituvchining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy qismi sifatida media savodxonlik o'qituvchilarning axborot madaniyatini shakllantirishga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi ^[6,7]. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, media savodxonligi past bo'lgan pedagoglar raqamli vositalardan foydalanishda yuzaki natijaga erishadi.

Xalqaro tajribani integratsiya qilish: DigCompEdu va MIL ramkalari pedagoglarni tayyorlash jarayonida kognitiv yondashuvni qo'llash imkonini beradi. Shu bilan birga, amaliyotda pedagoglarning ushbu yondashuvni yetarli darajada qo'llay olmasligi qarama-qarshilik sifatida qolmoqda ^[12].

Milliy kontekst: O'zbekistonning ta'limni raqamlashtirish strategiyasi pedagoglarni kognitiv va media kompetensiyalar bilan tayyorlashni nazarda tutadi. Shu bilan birga, maxsus metodik tizimlar va interaktiv mashg'ulotlar yetarli emas, bu esa dissertatsiya mavzusini dolzarb qiladi.

Muhokama shuni ko'rsatadiki, media savodxonlikni kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish - xalqaro standartlar va milliy tajribani uyg'unlashtiruvchi strategik vazifa hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

XXI asr media makoni shaxsning kundalik hayoti va pedagogik faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Media savodxonlik shaxsning axborotni tanqidiy tahlil qilish, baholash va ongli qaror qabul qilish kompetensiyasi sifatida ijtimoiy va pedagogik zaruratga aylanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligi pedagogik kompetensiyaning ajralmas qismi bo'lib, ularni kognitiv yondashuv asosida tayyorlash ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning axborot madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Xalqaro (UNESCO, OECD, EU DigCompEdu) va milliy (O'zbekiston ta'lim strategiyalari) hujjatlar media savodxonlikni ustuvor kompetensiya sifatida belgilaydi, pedagoglarni tayyorlash dasturlarini modernizatsiya qilishni taqozo etadi.

Amaldagi muammolar: pedagog tayyorgarlik yetarli emas, metodik tizimlar yetarli emas, talab yuqori. Shu sababli, media savodxonlikni kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish tizimli va metodik jihatdan ilmiy asoslash zarur.

Ushbu tadqiqot natijalari bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirishning konseptual va metodik asoslarini shakllantirishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Buckingham, D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press, 2003. - 36–38-betlar.
2. Hobbs, R. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. Washington, DC: Aspen Institute, 2010. - 18–20-betlar.
3. Karimov, M.A. Axborotlashgan jamiyatda ta'lim va tarbiya muammolari. Toshkent: Fan, 2020. - 54–56-betlar.
4. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. Paris: UNESCO, 2011. - 15–17-betlar.
5. European Commission. Digital Education Action Plan / DigCompEdu. Brussels, 2017. - 10–12-betlar.
6. Potter, W. J. Media Literacy. Thousand Oaks: Sage Publications, 2013. - 25–27-betlar.
7. Hobbs, R. Create to Learn: Introduction to Digital Literacy. Malden: Wiley-Blackwell, 2017. - 41–43-betlar.
8. Qodirov, M. Oliy ta'limda media savodxonlikni rivojlantirish: kognitiv yondashuv. Toshkent: Pedagogika, 2021. - 45–47-betlar.
9. Qosimov Sh.Q. Pedagogik texnologiyalar va media ta'lim asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2019. - 62–64-betlar.
10. OECD. Teachers' Professional Learning and Digital Competence. Paris: OECD Publishing, 2021. - 29–31-betlar.
11. Pérez-Escoda, A., et al. Media Literacy in Teacher Education: Challenges and Opportunities. Springer, 2020. - 112–114-betlar.
12. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu) - Implementation Challenges. European Commission, 2017. - 18–20-betlar.
13. Livingstone, S. Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies. The Communication Review, 2004. - 21–23-betlar.
14. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Ta'limni raqamlashtirishga oid metodik materiallar. Toshkent, 2022. - 4–9-betlar.

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.